

Rädda Barnens remissvar på SOU 2024:80 Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss angående SOU 2024:80 Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll. Rädda Barnen svarar på remissen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som grund. Till stöd i tolkningen av barnkonventionen använder sig Rädda Barnen främst av uttalanden från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté).

Rädda Barnen ifrågasätter starkt de långtgående inskränkningarna av barns rättigheter som betänkandet föreslår. Åtgärderna kan inte anses proportionerliga sett till syftet att stärka återvändandet. Särskilt när det är högst oklart om förslagen kommer att leda till att syftet uppnås. I kombination med andra repressiva lagförslag för att begränsa rättigheterna för barn i migration framstår förslagen än mer oroväckande ur ett barnrättsperspektiv.

Sammanfattning av Rädda Barnens synpunkter

- Rädda Barnen avstyrker förslaget om att införa en uppgiftsskyldighet i Utlänningslagen eftersom det innebär flera risker ur ett barnrättsperspektiv. Vi välkomnar de nödvändiga undantag som utredningen föreslår för hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten men vidhåller att förslaget i sin helhet bör avstyrkas. Vi ser en stor risk för att undantagen och omfattningen av skyldigheten är lätt att ändra i efterhand när en lag väl har införts.
- Bara det faktum att förslaget har presenterats har skapat oro och på vissa håll lett till en informell informationsplikt som haft negativa konsekvenser för barn utan papper. Förslaget innebär stora risker för barn, även med undantag, eftersom osäkerheten kvarstår och riskerar att leda till att barn i praktiken nekas sina rättigheter enligt barnkonventionen.
- Tyvärr har förslaget redan skadat målgruppens tillit till olika samhällsaktörer. Det är svårt för många människor att förstå och sortera i vilka myndigheter och aktörer som omfattas och vilka som är undantagna. Sammantaget skapar detta en otrygghet och osäkerhet.
- Utredningen har inte på ett tillfredställande sätt kunna redogöra för hur myndigheter som omfattas av uppgiftsskyldigheten ska samverka med de myndigheter som är undantagna? Samt hur aktörer inom civilsamhället, såsom Rädda Barnen, ska samverka med myndigheter, kommuner och andra offentliga aktörer när det riskerar att drabba de barn och familjer som vi ska stötta.
- Rädda Barnen ifrågasätter om den föreslagna uppgiftsskyldigheten faktiskt uppfyller syftet med åtgärden. Erfarenheter från andra länder visar att liknande åtgärder inte nödvändigtvis lett till ökat återvändande. Däremot har utsattheten hos målgruppen ökat och de har fjärmats ytterligare från samhället.

- Det finns en uppenbar risk för ökad efterforskning av personuppgifter och mer omfattande uppgiftsdelning än tänkt. Rädda Barnen avstyrker utredningens bedömning att det intrång i den personliga integriteten som följer av den föreslagna uppgiftsskyldigheten är nödvändigt och proportionerligt.
- Rädda Barnen avstyrker förslaget att ändra de grundläggande kraven för inre utlänningskontroll. Risken är stor att det föreslagna låga beviskravet "anledning att anta" (att en utlänning saknar rätt att vistas i landet) leder till fler godtyckliga kontroller och en ökad risk för att barns rätt till privat- och familjeliv kränks eller att barn diskrimineras. Det krävs stor försiktighet när det kommer till kroppsvisitering och andra integritetskränkande åtgärder gentemot barn.
- Det finns en uppenbar risk för minskad känsla av tillit och tillhörighet bland individer med utländsk bakgrund och en större misstänksamhet gentemot samhället och således försämrad integration.
- Det är avgörande att en kontroll genomförs med minsta möjliga intrång i utlännings frihet och integritet och att de olägenheter som kan följa av kontrollen står i proportion till dess syfte. Att varje individ ska behandlas med humanitet och värdighet är en självklarhet, likaså att barnets bästa särskilt bör beaktas när utläningen är under 18 år.
- Rädda Barnen avstyrker förslaget om utökade möjligheter att omhänderta och undersöka information i elektronisk kommunikationsutrustning samt ytterligare befogenheter att kroppsvisitera om utläningen inte medverkar till att klarlägga sin identitet. Rädda Barnen anser att förslaget innebär en långtgående inskränkning av barnets rätt till privat- och familjeliv som inte kan anses stå i proportion till syftet att fastställa identitet och ursprungsland för att möjliggöra återvändande.
- Den föreslagna åtgärden syftar inte på något sätt till att skydda barn. Det kan inte anses rimligt att tillåta användande av våld för att komma åt elektronisk kommunikationsutrustning för att kunna verkställa ett avslagsbeslut för ett barn.
- Rädda Barnen anser att sänkt ålder för upptagande av fingeravtryck och fotografering kan ses som positivt ur ett barnrättsperspektiv om det underlättar familjeåterförening, om det leder till att det blir enklare att upptäcka människohandel och om det kan motverka att barn försvinner eller på annat sätt far illa. Det huvudsakliga syftet med det aktuella förslaget är dock att stärka återvändandet och öka antalet utvisningar, inte att skydda barn. En möjlighet att ta upp fingeravtryck från barn i större utsträckning utgör ett påtvingat kroppsligt ingrepp och ett intrång i den personliga integriteten. När åtgärder såsom identifiering och registrering vidtas måste barnets bästa alltid vara högsta prioritet.
- Rädda Barnen anser att det ska finnas ett uttryckligt förbud mot tvångsåtgärder vid upptagning av fingeravtryck och fotografering av barn. Det finns ingen evidens som pekar på att användandet av tvångsvisa åtgärder för att ta biometriska data är nödvändigt för att förhindra att barn avviker eller utnyttjas.
- Rädda barnen ifrågasätter om den omfattande personuppgiftsbehandlingen och det betydande intrång i den personliga integriteten och rätten till privat- och familjeliv som förslaget innebär kan anses proportionerlig.
- Vi delar utredningens bild av att förslagen kan leda till att berörda individer i större utsträckning håller sig undan myndigheter. Vi är även helt eniga med att det finns en risk för ökad misstro och misstänksamhet mot svenska myndigheter, vilket vi redan ser idag.

- Överlag anser Rädda Barnen att de konsekvenser som utredningens förslag riskerar att leda till inte står i proportion till syftet att stärka återvändandet. Utredningen konstaterar dessutom att det inte är möjligt att ange i vilken utsträckning som utredningens förslag faktiskt kommer att leda till att fler beslut om avvisning eller utvisning kan verkställas.

Rädda Barnens synpunkter på de enskilda förslagen

Kapitel 4 Utökat informationsutbyte

Rädda Barnen ifrågasätter utredningsdirektivets utformning som kräver att utredningen ska, oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag på en reglering som innebär ett utökat informationsutbyte i syfte att stärka arbetet med verkställighet och försvåra möjligheterna att leva i landet utan tillstånd. Direktivet ger därmed inte utredningen ett rimligt handlingsutrymme att dra egna slutsatser utifrån det som framkommer i utredningen.

4.4 Utgångspunkter för utformningen

Rädda Barnen avstyrker förslaget om att införa en uppgiftsskyldighet i Utlänningslagen eftersom det innebär flera risker ur ett barnrättsperspektiv. Vi välkomnar dock de undantag som föreslås för hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten. Utan undantag skulle en uppgiftsskyldighet, det vill säga en plikt att ange människor som lever utan tillstånd i Sverige, slå ännu hårdare mot barn som redan lever i stor utsatthet. En uppgiftsskyldighet utan undantag skulle även uppenbart strida mot FN:s barnkonvention och barnrättskommitténs rekommendationer.¹ Vi välkomnar därför de nödvändiga undantag som utredningen presenterar men vidhåller att förslaget i sin helhet bör avstyrkas.

Trots undantagen motsätter sig Rädda Barnen förslaget vars grundidé innebär att människor ska anges för att lättare kunna utvisas. Bara det faktum att förslaget har presenterats har skapat oro och på vissa håll lett till en informell informationsplikt som haft negativa konsekvenser för barn utan papper. Vi har mött barn som är oroad för sin egen, föräldrarnas och familjens situation. Vi har träffat familjer som inte vågar söka vård och stöd åt sig och sina barn trots att behoven finns. Vi har även sett att vårdgivare och kommuner på olika håll nekar barn vård och stöd med hänvisning till en informationsplikt trots att någon sådan ännu inte finns. Förslaget innebär således stora risker för barn, även med undantag, eftersom osäkerheten kvarstår och riskerar att leda till att barn i praktiken nekas rätten till vård, skola och skydd som garanteras enligt barnkonventionens artikel 19, 24 och 28 med flera.

Tyvärr har förslaget redan skadat målgruppens tillit till olika samhällsaktörer. Rädda Barnen ser även stora risker för att konsekvenserna av en informationsplikt spiller över på de myndigheter som inte omfattas, men även på andra aktörer såsom civilsamhället. Det är svårt för många människor att förstå och sortera i vilka myndigheter och aktörer som omfattas och vilka som är undantagna. Som utredningen konstaterar kan även vissa av de myndigheter som

¹ Se t.ex. barnkonventionens artikel 2 (icke diskriminering), 3 (barnets bästa), 6 (liv och utveckling), 16 (rätten till privatliv), 19 (rätten till skydd), 24 (rätten till hälsa), 27 (skälig levnadsstandard), 28 (rätten till utbildning). Se även barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 6, nr 22 samt nr 23.

omfattas, såsom Försäkringskassan och Skatteverket, ha viss information om människors bostadsadress, skolplats m.m. Även om uppgifter i vissa hänseenden omfattas av sekretessbestämmelser ser Rädda Barnen en risk för att känsliga uppgifter som kan åsidosätta barns rättigheter röjs.

Sammantaget skapar detta en otrygghet och osäkerhet. Dessutom har andra parallella beslut och förslag stärkt denna oro och i vissa avseenden lett till ett utvidgat anmälningstvång även för skolor. Det gäller exempelvis lagförslaget om att bl.a. skolor på eget initiativ måste ange elever om det föreligger brottsmisstanke, förslaget om slopad sekretess inom socialtjänsten, förlängd preskriptionstid för utvisningsbeslut, förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd till personer utan tillstånd och en dom från Kammarrätten i Göteborg som tvingade en förskola att ange ett barn utan papper efter polisens begäran.² Det sistnämnda beslutet, i kombination med förslaget om informationsplikt, innebär en stor risk för att yngre barn nekas sin rätt till utbildning, utveckling och trygghet eftersom föräldrar kan bli rädda för att skicka sina barn till förskolan om det innebär en risk att anges.

Vidare har utredningen inte på ett tillfredställande sätt kunna redogöra för hur myndigheter som omfattas av uppgiftsskyldigheten ska samverka med de myndigheter som är undantagna? Samt hur aktörer inom civilsamhället, såsom Rädda Barnen, ska samverka med myndigheter, kommuner och andra offentliga aktörer när det riskerar att drabba de barn och familjer som vi ska stötta. Det riskerar att leda till utbredd stress och påfrestningar, inte bara för barn och vuxna utan tillstånd, utan även för myndighetspersonal och engagerade inom civilsamhället. Vi saknar en analys av dessa potentiella konsekvenser för myndighetssamverkan i utredningen och ifrågasätter varför utredningen inte utrett mindre ingripande åtgärder först.

Om en uppgiftsskyldighet trots allt införs delar Rädda Barnen utredningens bedömning att det bör regleras i lag och inte förordning. Vi ser ändå en stor risk för att utformningen av undantagen och omfattningen av skyldigheten är lätt att ändra i efterhand när en lag väl har införts. Därför motsätter vi oss att den föreslagna uppgiftsskyldigheten införs överhuvudtaget.

Rädda Barnen ifrågasätter också om den föreslagna uppgiftsskyldigheten faktiskt uppfyller syftet med åtgärden. Erfarenheter från andra länder visar att liknande åtgärder inte nödvändigtvis lett till ökat återvändande. Däremot har utsattheten hos målgruppen ökat och de har fjärmats ytterligare från samhället.³

4.6 Utformningen av det nya regelverket

Vad gäller omfattningen av de uppgifter som ska överlämnas och när dessa ska överlämnas uppkommer flera frågetecken kring tillämpningen. Enligt utredningen framstår ett krav på att det ska finnas "anledning att anta" att en utlänning saknar rätt att vistas i Sverige som tillräckligt för att en uppgiftsskyldighet ska komma i fråga. Även om uppgiftsskyldigheten inte ska kräva mer än rutinbetonade åtgärder eller utvidga uppdraget för de utelämnande

² [Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen - Regeringen.se](#); [Ökat informationsutbyte mellan myndigheter - Regeringen.se](#); [Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud - Regeringen.se](#); [Tilläggsdirektiv till Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet - Regeringen.se](#); [Domstol tvingar förskola att ange ett gömt barn för polisen - DN.se](#);

³ [roda-korset-humanitara-konsekvenser-av-informationsplikten.pdf](#)

myndigheterna finns det en uppenbar risk för ökad efterforskning av personuppgifter och mer omfattande uppgiftsdelning än tänkt. Det är inte tydligt hur avgränsningar i uppgiftsskyldigheten ska tillämpas.

Eftersom sidoinformation, som exempelvis kan fångas upp i samverkan med andra aktörer, kan bidra till att det föreligger en "anledning att anta" att en utlänning saknar uppehållstillstånd är risken stor att detta får en negativ inverkan på olika samarbeten. Det finns en överhängande risk att uppgiftsskyldigheten leder till ökad stress och arbetsbörda för medarbetare på de myndigheter som omfattas. Både när de ska bedöma vilka uppgifter som ska lämnas över och i vilken omfattning, samt hur de ska förhålla sig till andra aktörer som inte omfattas av uppgiftsskyldigheten.

4.7 Personuppgiftsbehandling och proportionalitet

Rädda Barnen ser stora risker med förslaget ur ett integritetsperspektiv. Risken är överhängande att mer personuppgifter än nödvändigt delas, även om personer som har uppehållstillstånd i Sverige. Det är inte ovanligt att personers juridiska status skiftar av olika anledningar, särskilt när Sverige nu beviljar tillfälliga uppehållstillstånd som regel. Det förekommer även att familjemedlemmar har olika status vilket bidrar till svårigheten att bedöma om någon uppehåller sig lagligt i landet eller inte.

Förslaget riskerar att strida mot rätten till privat- och familjeliv enligt artikel 16 i barnkonventionen, rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 EKMR samt rätten till respekt för privatlivet (artikel 7) och skydd av personuppgifter (artikel 8) enligt EU:s rättighetsstadga. Rädda Barnen avstyrker utredningens bedömning att det intrång i den personliga integriteten som följer av den föreslagna uppgiftsskyldigheten är nödvändigt och proportionerligt.

Kapitel 5 Översyn av regelverket om inre utlänningskontroll

5.5 Ändrade grundläggande krav för inre utlänningskontroll

Rädda Barnen avstyrker förslaget att ändra de grundläggande kraven för inre utlänningskontroll. Risken är stor att det föreslagna låga beviskravet "anledning att anta" (att en utlänning saknar rätt att vistas i landet) leder till fler godtyckliga kontroller och en ökad risk för att barns rätt till privat- och familjeliv kränks eller att barn diskrimineras. Enligt utredningen krävs det för att kravet ska vara uppfyllt inte någon klar eller ens närmare uppfattning om utlänningens person eller levnadsförhållanden i övrigt, utan det som behövs är en konkret omständighet som med någon styrka talar för att en rätt att vistas i Sverige saknas. I det ligger ett antagande om att personen som kontrolleras är utlänning. Det föreligger därmed en uppenbar risk för ökad diskriminering av barn med utländsk bakgrund i strid med artikel 2 i barnkonventionen och ökad stigmatisering och segregation som följd. Detta är även en risk som både utredningen och Polismyndigheten lyfter.

Det krävs stor försiktighet när det kommer till kroppsvisitering och andra integritetskränkande åtgärder gentemot barn. Även vad gäller möjligheten att omhänderta pass och andra handlingar samt vid beslut om att ta med en utlänning för utredning krävs en noggrann

proportionalitetsbedömning. Rädda Barnen betonar vikten av att inte inkräkta på barns mänskliga rättigheter och grundläggande friheter mer än nödvändigt. Särskilt när det återigen är oklart om åtgärderna uppnår syftet att stärka återvändandet.

Vidare efterfrågar Rädda Barnen en konsekvensbedömning utifrån hur förtroende och tillit till olika samhällsinstanser, t.ex. polis och socialtjänst påverkas av dessa förslag. Det finns en uppenbar risk för minskad känsla av tillit och tillhörighet bland individer med utländsk bakgrund och en större misstänksamhet gentemot samhället och således försämrad integration. I Rädda Barnens verksamheter med barn i socioekonomiskt utsatta områden berättar många att de ofta blir stannade av polis och visiterade. Integritetskränkande förslag som dessa riskerar att omöjliggöra för myndigheter att bygga relationer, förtroende och tillit till människor med utländsk bakgrund och i förlängningen även förebygga kriminalitet.

Rädda Barnen delar utredningens bild av vikten av att en inre utlänningskontroll dokumenteras beträffande grunden, tidpunkten och platsen för kontrollen, vem eller vilka som kontrollerats och vem som utfört kontrollen. Detta är avgörande för att besluten ska kunna granskas i efterhand och för att utlänningskontrollen ska kunna utkräva ansvar och framföra klagomål om ingreppen framstår som oproportionerliga.

Såsom utredningen konstaterar är det av yttersta vikt att en utlänning som blir föremål för en kontroll informeras om skälen för och syftet med kontrollen. Barn behöver särskilt anpassad information och den som informerar bör säkerställa att barnet verkligen har förstått. Det är även avgörande att en kontroll genomförs med minsta möjliga intrång i utlänningskontrollens frihet och integritet och att de olägenheter som kan följa av kontrollen står i proportion till dess syfte. Att varje individ ska behandlas med humanitet och värdighet är en självklarhet, likaså att barnets bästa särskilt bör beaktas när utlänningskontrollen är under 18 år. Trots dessa rättssäkerhetsgarantier anser vi att de ändrade kraven för inre utlänningskontroll inte står i proportion till syftet och vi saknar redovisning av forskning och evidens som stödjer utredningens slutsats.

Kapitel 6 Ytterligare befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet

6.5 Befogenhet att omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning i utlänningslagen

Rädda Barnen avstyrker förslaget om utökade möjligheter att omhänderta och undersöka information i elektronisk kommunikationsutrustning samt ytterligare befogenheter att kroppsvisitera om utlänningskontrollen inte medverkar till att klarlägga sin identitet. Vi avstyrker även den föreslagna möjligheten att genomföra biometrisk autentisering i de fall utlänningskontrollen inte själv medverkar till att öppna sin telefon eller annan utrustning. Rädda Barnen anser att förslaget innebär en långtgående inskränkning av barnets rätt till privat- och familjeliv som inte kan anses stå i proportion till syftet att fastställa identitet och ursprungsland för att möjliggöra återvändandet. Särskilt eftersom effektiviteten av åtgärden är svår att bedöma. Förslaget riskerar även att kränka fler än den berörda individens integritet och privatliv eftersom den berörda individen kan ha uppgifter som berör andra individer i sin utrustning.

Precis som utredningen framhåller är en möjlighet att omhänderta och undersöka elektronisk kommunikationsutrustning en mycket ingripande åtgärd gentemot den enskilde, vilket ställer krav på att det finns ett verkligt behov av åtgärden för att denna ska vara motiverad att införa.

Tvångsmedel får bara användas om åtgärden står i rimlig proportion till de olägenheter som åtgärden medför. Utredningen konstaterar att det trots ingrepp i den konventionsskyddade rättigheten till privat- och familjeliv, hem och korrespondens⁴ finns starka skäl för åtgärden och att den är så pass viktig för Sveriges möjlighet att upprätthålla den reglerade invandringen, den nationella säkerheten och statens ekonomiska välbefinnande att åtgärden kan anses motiverad.

Rädda Barnen delar inte utredningens bedömning att den föreslagna åtgärden kan anses proportionerlig. Även om höga krav kommer att ställas för att ett omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning får vidtas kommer det att innebära stora risker och ett stort integritetsintrång för den enskilda individen. Vi ser stora risker för att denna typ av nya befogenheter sker på ett skönsmåttigt och godtyckligt sätt och att utredningens förslag inte på ett tillfredsställande vis kan förebygga detta. Barn bör inte användas som verktyg för statens ändamål att öka återvändandet särskilt när det finns stora risker för att barnets rättigheter kränks. Den föreslagna åtgärden syftar inte på något sätt till att skydda barn. Det kan inte anses rimligt att tillåta användande av våld för att komma åt elektronisk kommunikationsutrustning för att kunna verkställa ett avslagsbeslut för ett barn.

Kapitel 7 Fotografering och fingeravtryck

7.8 Sänkt åldersgräns för att ta upp fingeravtryck i vissa fall

Rädda Barnen ifrågasätter syftet med utredningens förslag att sänka åldersgränsen för att ta upp fingeravtryck från 14 till 6 år när en utlänning inte kan styrka sin identitet. Rädda Barnen anser att sänkt ålder för upptagande av fingeravtryck och fotografering kan ses som positivt ur ett barnrättsperspektiv om det underlättar familjeåterförening, om det leder till att det blir enklare att upptäcka människohandel och om det kan motverka att barn försvinner eller på annat sätt far illa. Även om barnets bästa betonas i utredningen är det huvudsakliga syftet med det aktuella förslaget dock att stärka återvändandet och öka antalet utvisningar, inte att skydda barn. När åtgärder såsom identifiering och registrering vidtas måste barnets bästa alltid vara högsta prioritet.

Såsom utredningen konstaterar innebär en möjlighet att ta upp fingeravtryck från barn i större utsträckning även negativa konsekvenser för barn. Det utgör ett påtvingat kroppsligt ingrepp och ett intrång i den personliga integriteten. Barnets bästa är det som i första hand ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn och barn ska skyddas från godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv.⁵ Det kan också verka skrämmande för barn att få sina fingeravtryck tagna. Även om fingeravtryck endast bör tas när det finns behov av det ifrågasätter Rädda Barnen om åtgärden kan anses proportionerlig med tanke på utredningens syfte att stärka återvändandet.

Om en sänkt åldersgräns genomförs är det avgörande att en grundlig barnkonsekvensanalys görs för att försäkra sig om att processen anpassas för betydligt yngre barn än idag. Rädda Barnen vill i det hänseendet understryka att fingeravtryck alltid ska tas på ett barnvänligt och barnanpassat sätt. Principen om barnets bästa ska vara central i såväl bedömning som

⁴ Se bl.a. artikel 8 EKMR, artikel 16 FN:s barnkonvention.

⁵ Artikel 3 och 16 FN:s barnkonvention.

tillvägagångssätt och det krävs personal med rätt kompetens samt tid och utrymme för tillitsskapande. Särskilda skyddsmekanismer krävs för ensamkommande barn. Barnet behöver få en utförlig och anpassad information om syftet med åtgärden. Informationen måste anpassas efter barnets individuella behov och ska således vara lättförståelig såväl muntligen som skriftligen och ges på barnets modersmål. Det måste vidare säkerställas att barnet har kunnat tillgodogöra sig informationen samt förstått betydelsen av den samma.

Rädda Barnen anser att det ska finnas ett uttryckligt förbud mot tvångsåtgärder vid upptagning av fingeravtryck och fotografering av barn. Det finns ingen evidens som pekar på att användandet av tvångsvisa åtgärder för att ta biometriska data är nödvändigt för att förhindra att barn avviker eller utnyttjas. Ett barn får heller aldrig straffas om en förälder vägrar att låta barnet medverka vid upptagning av fingeravtryck.

Enligt utredningen kan personuppgifter som samlas in för ett visst ändamål senare komma att användas för andra ändamål. Rädda barnen ifrågasätter om den omfattande personuppgiftsbehandlingen och det betydande intrång i den personliga integriteten och rätten till privat- och familjeliv som föreslaget innebär kan anses proportionerlig.

Kapitel 8 Användning av DNA i utlänningsärenden

Rädda Barnen tillstyrker utredningens förslag att inte införa en möjlighet att använda dna i ärenden om uppehållstillstånd och vid inre utlänningskontroll för att klarlägga en utlännings identitet och rätt att vistas i Sverige. Vi delar utredningens bild av att den mycket begränsade nytta som kan följa av möjligheten att behandla dna i syfte att klarlägga en utlännings identitet inte kan väga upp det intrång i den personliga integriteten som en sådan behandling innebär och att en sådan möjlighet därmed inte är proportionerlig.

Kapitel 14 Analys av förslagets konsekvenser

Rädda Barnen anser att de konsekvenser som utredningens förslag riskerar att leda till inte står i proportion till syftet att stärka återvändandet. Utredningen konstaterar dessutom att det inte är möjligt att ange i vilken utsträckning som utredningens förslag faktiskt kommer att leda till att fler beslut om avvisning eller utvisning kan verkställas. Även de samhällsekonomiska effekterna av utredningens förslag är svåra att bedöma.

Rädda Barnen uppskattar att utredningen särskilt beaktat barnperspektivet och i flera hänseenden gjort tydliga och detaljerade hänvisningar till såväl barnkonventionen som barnrättskommitténs allmänna kommentarer. Vi välkomnar att utredningen landar i ett antal undantag från informationsplikten delvis med hänvisning till barns rättigheter. På ett övergripande plan är vi dock fortsatt mycket kritiska till att införa en informationsplikt över huvud taget eftersom många barnrättsliga risker kvarstår. Vad gäller utökade möjligheter till inre utlänningskontroll, att klarlägga individers identitet och omhändertar kommunikationsutrustning anser vi inte att detta kan ses som avgörande för att barn ska kunna få rätt hjälp från samhället så som utredningen framhåller. Förslagen syftar i första hand till att stärka återvändandet och med den utgångspunkten ifrågasätter vi åtgärdernas proportionalitet.

Rädda Barnen delar inte utredningens bedömning att de omfattande riskerna för intrång i den personliga integriteten som förslagen innebär är nödvändiga och proportionerliga för att uppnå det övergripande syftet. Dock delar vi utredningens bild av att förslagen kan leda till att berörda individer i större utsträckning håller sig undan myndigheter. Vi är även helt eniga med att det finns en risk för ökad misstro och misstänksamhet mot svenska myndigheter, vilket vi redan ser idag. Vi håller med om att sådana effekter skulle kunna motverka effektiviteten av utredningens förslag.

Vi delar utredningens bild av att orsakerna till att människor inte återvänder är många och komplexa. I stället för de omfattande ingrepp i den personliga integriteten och de stora riskerna ur ett barnrättsperspektiv som förslagen innebär vill Rädda Barnen snarare se ett ökat fokus på förbättrad rättssäkerhet för asylsökande och en mer individanpassad återvändandeprocess där stor vikt läggs vid barnets bästa. Vi beklagar att det inte ingått i utredningens uppdrag att analysera sådana lösningar.

Rädda Barnen anser att Sverige, i motsats till en informationsplikt, bör inrätta en "brandvägg" mellan myndigheter och förbjuda att personuppgifter lämnas ut och används för verkställande av migrationsbeslut om de samlats in för andra ändamål⁶. Denna åtgärd är i enlighet med barnrättskommitténs rekommendationer och skulle underlätta för människor utan tillstånd att våga anmäla brott, i motsats till en informationsplikt.

Slutligen vill Rädda Barnen framhålla att det inte framstår motiverat att prioritera och resurssätta åtgärder vars effektivitet i så stor utsträckning kan ifrågasättas. Som vi lyft ovan visar erfarenheter från andra länder att utmaningar med det så kallade skuggsamhället kvarstår trots försök till utökad anmälningsplikt, däremot ökar åtgärderna oron och stressen hos en redan utsatt grupp.

Avslutande reflektioner

Rädda Barnen är djupt oroade för konsekvenserna av de förslag som läggs fram av utredningen och ser stora risker ur ett barnrättsperspektiv. Vi anser att grundidén med förslagen är problematiska och är oroliga för den stora skillnad som görs på barn och barn. Alla barn oavsett juridisk status har rätt att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda utifrån principen om icke-diskriminering i FN:s barnkonvention, som också är svensk lag.

Förslagen kan inte anses nödvändiga och proportionella i förhållande till syftet att öka återvändandet. Risker är stora att människor med utländsk bakgrund ytterligare misstänkliggörs vilket får negativa konsekvenser både för enskilda individer och samhället i stort, samtidigt som det är högst oklart om syftet uppnås. Rädda Barnen avstyrker därför merparten av utredningens förslag.

⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 22, punkt 17.

Stockholm 12 mars 2025

Sara Damber
Avdelningschef Sverigeprogrammet
Rädda Barnen

Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF) instämmer i Rädda Barnens samtliga synpunkter ovan.

Warda Abdalla Rasul
Ordförande Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF)